

Asia: VN/2646/2024

Lausuntopyyntö Pohjoisen Suomen ohjelmaluonnoksesta

3.1 Kestävä kasvu ja uudistavat investoinnit

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Pohjois-Suomessa on käynnissä useita suuria hankkeita, joiden YVA-menettelyt ja lupaprosessit ajoittuvat samaan aikaan merkittävien aluehallinnon rakenteiden uudistusten kanssa (ml. yhden luukun periaate). Uudistukset ja niiden toimeenpano vievät merkittävästi resursseja ja voivat muuttaa prosesseja sekä hidastaa investointeja. Ohjelman myötä on tärkeää tukea myös tätä rakenneuudistuksen nivelvaihetta

Investointien alueellinen toimintamalli sopisi hyvin kehittämisen nykytilaan. Kestävä kasvu ja uudistuvat investoinnit koskevat monipuolisesti eri toimialoja. Investoinnit mielletään helposti isoiksi hankkeiksi, mutta alueellisen arvonlisän näkökulmasta myös pienet hankkeet voivat olla ratkaisevia.

Nopea investointien lupaprosessien edistäminen on hyödyllistä, mutta on samalla tärkeää huomioida muut maankäytön tarpeet, ettei rajoiteta perinteisten ja muiden elinkeinojen mahdollisuuksia esittää näkökantonsa. Porotalouden harjoittajille tulisi varmistaa resurssit, jotta he pystyisivät vastaamaan nopeutettujen lupaprosessien haasteisiin. Saamelaisalueille mahdollisesti kohdistuvien hankkeiden suhteen on huomioitava uudistusten jälkeenkin alkuperäiskansojen oikeudet (myös kansainväliset).

Pohjois-Suomessa on merkittävää investointipotentiaalia, ja alueen yritysten kasvu on ollut valtakunnallisesti huipputasoa, esimerkiksi liikevaihdon osalta. TKI-panostuksilla on keskeinen rooli investointipotentiaalini toteutuksessa. Osassa Pohjois-Suomen ohjelma-alueen maakunnissa TKI-panostukset suhteessa BKT:hen ovat kuitenkin suhteellisen matalat. Pohjoisen alueen yritysten näkökulmasta on tärkeää tunnistaa yritysten into ja potentiaalinen kasvuvuara, jotta TKI-panostukset voidaan hyödyntää täysimääräisesti.

Maakunnallisen TKI-työn lisäksi on tarpeen kehittää eri maakuntien edellytyksiä ja mahdollisuuksia tarjota alueensa TKI-osaamista ja -palveluja muiden maakuntien TKI-tavoitteiden edistämiseksi. Lisäksi eri alueiden vahvuuksia pitäisi saada paremmin hyödynnettyä muiden maakuntien yritysten kehittämisessä.

3.2 Puhdas energia ja digitaalinen puhdas kasvu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Kantaverkkoyhtiö Finngridiä koskevat kirjaukset ja energiaverkot ovat hyvin tärkeässä roolissa puhtaan siirtymän toimeenpanossa. Energiahankkeiden hyväksyttävyyden takia olisi hyvä saada edistettyä sähköintensiivisen teollisuuden sijoittumista pohjoiseen.

3.3 Kestävä matkailu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Matkailun ympärivuotistumisen (sesonkien selvä laajeneminen molemmista päistä) tukeminen on toimialan ja aluetalouden näkökulmasta erityisen merkittävä tavoite. Ympärivuotisuutta tukee alueen saavutettavuus ja osaavan työvoiman parempi kiinnittyminen alueeseen.

Tärkeänä nähdään, että kv-lentoliikenteen edellytyksiä edistetään ja lentoasemapalvelut turvataan myös niillä lentoasemilla, jotka eivät itsessään ole kannattavia hyväksytyin verkostoperiaatteen mukaisesti.

Vesistökuunnostukset ovat tärkeitä matkailun ohella myös asukkaiden kannalta (virkistys). Hankkeet tuovat työtä alueelle.

3.4 Osaaminen ja työvoiman saatavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Ulkomaisen työvoiman saatavuuden haasteena on alueen pito- ja vetovoima sekä työnantajien valmiudet kansainväliseen rekrytointiin

- työlupamenettely ei ole tällä hetkellä se, joka rajaa kansainvälisten osaajien tuloa
- konkreettisenä esityksenä tarvitaan pilotti työssä kotoutumisen tueksi pohjoisella alueella
- pilotoinnin keskeisenä lähtökohtana olisi kehittää toimintamallia, jossa ulkomailta pohjoiseen työhön tuleva henkilö kotoutettaisiin työpaikalla ja työssä

Pohjoiset alueet tarvitsevat asiantuntijatason, mutta sen lisäksi suoritustason kansainvälistä työvoimaa.

- Nykytilanne on se, että lähes kaikilla toimi- ja koulutusaloilla on osaavan työvoiman saatavuuden haaste.
- Nähdään tärkeänä, että aikuiskoulutusmahdollisuus ja mahdollisuus opiskella uuteen ammattiin on taattava jatkossa.
- tarvitaan toimenpiteitä, joilla edistetään myös suoritustason työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa
- osaavan työvoiman saatavuuden haasteen rinnalla osassa alueita puhutaan työvoiman riittävydestä huomioiden väestön ikärakenne ja elinkeinoelämän mahdollisuudet
- Pohjois-Suomessa tulisi vahvistaa kaikenlaisten osaajien maahanmuuttoa, ei vain korkean osaamisen. Monilla työvaltaisilla aloilla on pulaa työntekijöistä, joten emme selviä pelkästään korkean osaamisen maahanmuuttajilla.
- Ammatti- tai korkeakoulututkinnon suorittaneille maahanmuuttajille tulisi tarjota vähintään vuoden työtakuu kunnissa, valtiolla tai yksityisellä sektorilla. Rahoitusta tulisi ohjata laskemaan palkkauksen kynnystä ja työvoiman ohjaukseen. Ilman suomalaista työkokemusta on lähes mahdotonta saada useilta toimialoilta työpaikkaa avoimilta työmarkkinoilta.
- Opintojärjestelmää voisi sitoa paremmin aluetalouteen esimerkiksi velvoittamalla tekemään harjoittelujaksot opiskelijoille tarjottavasta paikkakunta- ja työlistasta.
- Osaavan työvoiman saatavuuden edistämisessä asuntoasioilla on ratkaiseva merkitys
- tällä hetkellä asuntojen puute on keskeinen este osaavan työvoiman saatavuudelle matkailussa, mutta asunnon löytämiseen liittyvät ongelmat ovat ulottaneet vaikutuksensa myös muille toimialoille
- pienillä kunnilla ei ole resursseja omaan asuntotuotantoon eikä myöskään mahdollisuuksia saada rahoitusta huomioiden asuntojen vakuusarvoissa tapahtunut muutos -> konkreettisenä esityksenä valtion takaus vrt. yrityslaina

3.5 Turvallisuus, huoltovarmuus & omavaraisuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Pohjoiseen työtehtäviin haluavat ja muuttavat henkilöt ja erityisesti koko perheet lapsineen hakeutuvat mielellään asumaan ympäristöön, jossa elämisenperusasiat ovat kunnossa. Nykyisin tämä tarkoittaa mm. ja erityisesti hyvien tietoliikenneyhteyksien olemassaoloa.

Kun ohjelman yksi tavoite on edistää asuntorakentamista erityisesti harvaan asutuilla alueilla ja työvoimasta kärsivillä alueilla, tulisi digitaaliseen saavutettavuuteen ja nyky-yhteiskunnan sähköisten palveluiden (jatkossa erityisesti etäterveyspalveluiden) käytön mahdollisuuteen tehdä nopeita ratkaisuja ja rahoitusta.

Kaivosteollisuudella ja malminetsinnällä ja koko mineraaliklusterilla on merkittävä rooli Pohjoisen Suomen elinvoimaisuuden ylläpidossa ja EU:n omavaraisuudessa. Pohjoisessa ohjelmassa on tärkeä olla yhteys valmisteilla olevaan mineraalistrategiaan ja teollisuuspoliittiseen strategiaan.

CRMA:n kansallinen toimeenpano kohdistuu voimakkaasti Lappiin ja asian on syytä olla pohjoisen ohjelman tavoitteistossa mukana – hyväksyttävyyden näkökulma keskeinen.

Huoltovarmuuden, kokonaisturvallisuuden ja paikallisten asukkaiden näkökulmasta olisi tärkeää, että perusmaantieverkosto pidettäisiin hyvässä kunnossa. Tämä on olennaista myös metsä- ja maatalouden (biotalouden), henkilöliikenteen ja ihmisten arjen liikkumiselle huomioiden myös asukkaiden terveydenhuollon tarpeet.

On myös tärkeää huomioida, että Pohjois-Suomessa säilyy ruoantuotantoa huoltovarmuuden takaamiseksi. Maatalouteen tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja taata myös tuleville jatkajille mahdollisuus ruoantuotantoon. Alkutuotannon investointien rahoitusmahdollisuuksien suhteen on tarvetta tarkastella mm. rahoituslaitosten suhtautumista ja mahdollisuuksia huoltovarmuustilojen huomioimiseen nykyistä paremmin.

Nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa tulisi huomioida kokonaisturvallisuuden ja maanpuolustuksenkin näkökulmasta poronhoito ja porotalous. Poronhoitoalue kattaa laajasti pohjoisen alueen Kainuusta Käsivarteen asti. Erityisen tärkeää on huolehtia siitä, että Suomen itäisillä raja-alueilla on jatkossakin poronhoitoa ja poronhoitajia, jotka viime kädessä pitävät näitä alueita asuttuina ja liikkuvat tiiviisti maastossa raja-alueilla. Tätä voidaan ylläpitää huolehtimalla porotalouden kehittämisestä, edistämisestä ja rahoitusmahdollisuuksien parantamisesta niin paliskunnille kuin yksittäisille poron omistajille ja ruokakunnille.

3.6. Saavutettavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Tietoliikenneyhteyksiä koskevat kirjaukset koetaan erittäin tärkeiksi alueen näkökulmasta.

Digitaalisuus Lapissa tarkoittaa usein sitä, että puhelin toimii – eikä aina sekään. Ohjelmassa esitetään suuria tavoitteita, mutta perusasiat on ensin saatava kuntoon. Traficomien tilastojen mukaan laajakaistayhteydet ovat alueella heikot. Vuonna 2023 kiinteän verkon nopeiden laajakaistayhteyksien saatavuus oli seuraava: 100 Mbitin yhteys oli saatavilla 60 % kotitalouksista ja kuituverkon saatavuus vain 39 % kotitalouksista (lähde: Traficom).

Lapin maaseutualueilla toimii huomattava määrä pienempiä, kansainväliseen matkailuun liittyviä yrityksiä, joille on ensiarvoisen tärkeää olla nyky-yhteiskunnan mukaisesti digitaalisten palveluiden piirissä.

Vaikka Suomessa maaseuturahoituksessa on varattu laajakaistaan noin 53 miljoonaa euroa, tämä summa ei valitettavasti riitä kattamaan alati kasvavia tarpeita ja laajakaistat on nähtävä kriittisenä infrastruktuurina.

Kolmen tunnin saavutettavuustavoitteen toteuttaminen saa erittäin vahvan kannatuksen.

Tärkeänä nähdään, että kv-lentoliikenteen edellytyksiä edistetään ja lentoasemapalvelut turvataan myös niillä lentoasemilla, jotka eivät itsessään ole kannattavia hyväksytyin verkostoperiaatteen mukaisesti.

Lentoliikenteen ja erityisesti suorien lentojen edistämiseksi esitetään Rovaniemellä käyttöönotetun slot-järjestelmän käyttöönottoa kaikille niille lentokentille pohjoisessa, joihin tulee kansainvälisiä lentoja.

Varmistetaan, että tulevilla EU-ohjelmissa on turvattu itäisen- ja pohjoisen Suomen erityispiirteet (harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitus).

Matkaketjujen kehittämisen rinnalla tulee miettiä toimenpiteitä/pilottihankkeita, joilla voidaan edistää vedyn ja sähköenergian hyödyntämistä kuljetuksissa (liikuteltavat vetytankit, sähköiset latauspisteet)

Eurooppalaisen raidelevyyden (1435 mm) käyttöönotto (väyläviraston selvitys menossa) on tärkeä. Lapin ELY-keskuksen näkökulmasta eurooppalainen raideleveys tulisi varmistaa Haaparanta-Kemi-Oulun lisäksi myös Rovaniemen suuntaan.

3.7 Pohjoinen yhteistyö

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Pohjoismaisen yhteistyön ja yhteyksien tarve on aidosti tunnistettu, mitä pidetään todella tärkeänä. Yhteistyön merkitys on aina ollut tärkeä, mutta nykyinen maailmanpoliittinen tilanne korostaa ja parantaa keskinäistä kanssakäymistä. Yhteyksien kehittämiseen tarvitaan vahvaa valtakunnallista, alueellista ja paikallista tukea.

Muut huomiot ohjelmaluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Ohjelmaan liittyen odotetaan priorisointeja.

Ohjelman valmistumisen jälkeiset konkreettiset toimenpiteet vaativat mittavaa rahoitusta tulevissa valtion talousarvioissa. Jotta ohjelman tavoitteet olisivat saavutettavissa, tarvitaan yli vaalikausin ulottuvaa poliittista sitoutumista Pohjoisen Suomen kehittämiseen.

Ohjelmalle asetetut tavoitteet sisältävät ilmastonmuutoksen läpileikkaavasti. Tämä on hyvä huomioida ohjelmassa erityisesti pohjoisimman Suomen osalta, jossa ilmastonmuutos etenee nopeammin ja vaikutukset ovat tuntuvampia.

Vasara Heino
Lapin ELY - Strategia ja yhteiset